

Quick Scan

Ontwikkeling in Aantal Coffeeshops in Nederland

B. Bieleman, S. Biesma, J. Snippe, E. de Bie

INTRAVAL
Groningen-Rotterdam
December 1996

Auteursrechten voorbehouden
Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of
anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van INTRAVAL te Groningen-Rotterdam en
de ministeries van Binnenlandse Zaken, Justitie en VWS

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
1. INLEIDING	1
1.1 Onderzoeksvraag	1
1.2 Steekproef	1
1.3 Aanpak	2
2. RESULTATEN	3
2.1 Aantallen	3
2.2 Verloop	5
2.3 Beleid	6
2.4 Voornemens	7
3. CONCLUSIES	9
BIJLAGE OVERZICHT STEEKPROEF	10

1. INLEIDING

In deze rapportage worden de resultaten besproken van een quick scan van de ontwikkeling in het aantal coffeeshops in Nederland. Het gaat hierbij om de periode 1995 en 1996, met name de ontwikkelingen sinds het verschijnen van de drugsnota van het huidige kabinet. Tevens wordt ingegaan op de plannen van gemeenten inzake coffeeshops. Het onderzoek is uitgevoerd op verzoek van de Interbestuurlijke Task Force Veiligheid en Verslavingszorg door onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL.

Deze quick scan is een afzonderlijke studie, die aansluit bij het onderzoek dat door SGBO en INTRAVAL gezamenlijk wordt uitgevoerd naar aantal en soort verkooppunten van cannabis in Nederland, dat eind maart 1997 wordt afgerond.

1.1 Onderzoeksvraag

De hoofdvraag van de quick scan luidt:

Welke ontwikkeling heeft zich voorgedaan in het aantal coffeeshops in Nederland in de afgelopen twee jaar (1995 en 1996)?

Onderwerpen die hierbij aan de orde komen zijn:

- verloop van het aantal coffeeshops;
- recent gemeentelijk beleid met betrekking tot coffeeshops;
- politieke voornemens op gemeentelijk niveau inzake (het aantal) coffeeshops.

1.2 Steekproef

De steekproef bestaat uit de oorspronkelijke 25 gemeenten van het onderzoek naar verkooppunten van cannabis, aangevuld met een vijftal kleinere gemeenten. Bij de selectie hebben de volgende criteria een rol gespeeld:

- grootte;
- ligging (zowel landelijke spreiding als wel/geen grensgemeente);
- beleid inzake cannabis;
- waterbed-effect (verplaatsing).

In overleg met de opdrachtgevers is gekozen voor de volgende 30 gemeenten, die voor wat betreft coffeeshops een goede dwarsdoorsnede vormen van de gemeenten in ons land:

- a. G4: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht;
- b. G15: Groningen, Zwolle, Enschede, Arnhem, Tilburg, Den Bosch;
- c. G6: Haarlem, Venlo, Heerlen;
- d. Grootte: Harlingen, Hulst, Roden, Groenlo, Bunschoten, Boxmeer, Vaals;
- e. Spreiding: Den Helder, Katwijk, Dronten, Emmen, Apeldoorn, Heerenveen;
- f. Beleid: Delfzijl, Zoetermeer;
- g. Waterbed: Kampen, Terneuzen.

1.3 Aanpak

Gezien de zeer korte tijd waarin de quick scan diende te worden uitgevoerd, is voornamelijk gebruik gemaakt van informatie die is verzameld bij gemeente-ambtenaren. In een enkel geval is deze aangevuld met gegevens van medewerkers van de politie. Zij zijn telefonisch ondervraagd over de ontwikkeling in het aantal coffeeshops in de afgelopen twee jaar. Tevens is geïnformeerd naar recente beleidsnota's en politieke voornemens inzake coffeeshops. Tijdens de gesprekken is tegenover de contactpersonen van gemeenten en politie benadrukt dat het hier om een onderzoek gaat waarvan de verschillende onderdelen worden uitgevoerd door INTRAVAL en SGBO.

Omdat er geen eenduidige definitie van een coffeeshop bestaat, is het aan de gemeenten zelf overgelaten wat zij onder coffeeshops verstaan (bijvoorbeeld met of zonder alcoholvergunning, winkels, jongerencentra). Wel zijn de overige verkooppunten van softdrugs buiten beschouwing gelaten. Deze zullen in het onderzoek naar aantal en soort verkooppunten aan de orde komen.

De vraaggesprekken zijn gehouden aan de hand van een lijst met aandachtspunten. Deze sluit aan bij de lijst die voor het INTRAVAL-onderzoek naar overlast rond coffeeshops (1995) is toegepast en bij de lijst met aandachtspunten die in het inventarisatie-onderzoek naar aantal en soort verkooppunten van cannabis zal worden gehanteerd.

2. RESULTATEN

Deze paragraaf gaat nader in op de aantallen coffeeshops die er momenteel (november 1996) zijn en die begin 1995 in de gemeenten aanwezig waren. Verder wordt aandacht besteed aan het gevoerde beleid en de politieke voornemens die gemeenten hebben.

2.1 Aantallen

Met behulp van de gegevens van de gemeenten in de steekproef is een schatting gemaakt van het totale aantal coffeeshops in Nederland. Deze berekening gaat uit van gemiddelde, geschatte aantallen coffeeshops per categorie van gemeenten. De gemeenten zijn op basis van het aantal inwoners ingedeeld in vijf categorieën. Middels vermenigvuldiging van het gemiddelde aantal coffeeshops met het aantal gemeenten wordt een schatting gegeven van het totale aantal coffeeshops in de desbetreffende categorie. Het per categorie geëxtrapoleerde aantal coffeeshops leidt gesommeerd tot een landelijk schatting van 1460 coffeeshops in 1995 (tabel 1).

Tabel 1. Schatting van het aantal coffeeshops in Nederland, begin 1995

Aantal inwoners	Aantal gemeenten	Aantal in steekproef	Aantal coffeeshops begin 1995		Schatting aantal coffeeshops
			totaal	gemiddeld	
> 200.000	4	4	749	n.v.t.	749
100-200.000	18	8	136	17,0	306
50-100.000	34	5	26	5,2	177
20-50.000	135	7	8	1,1	154
< 20.000	442	6	1	0,2	74
Totaal	633	30	920	30,7	1460

Het aantal coffeeshops voor eind 1996 is op dezelfde wijze berekend. Deze schatting leidt tot een totaal van 1293 (tabel 2).

Tabel 2. Schatting van het aantal coffeeshops in Nederland, eind 1996

Aantal Inwoners	Aantal gemeenten	Aantal in steekproef	Aantal coffeeshops eind 1996		Schatting aantal coffeeshops
			totaal	gemiddeld	
> 200.000	4	4	635	n.v.t.	635
100-200.000	18	8	98	12,3	221
50-100.000	34	5	25	5,0	170
20-50.000	135	7	10	1,4	193
< 20.000	442	6	1	0,2	74
Totaal	633	30	769	25,6	1293

Uit de bovenstaande tabellen kan worden geconcludeerd dat het aantal coffeeshops tussen begin 1995 (1460) en eind 1996 (1293) is verminderd met 167, een afname van ruim 11%.

De afname is voor een belangrijk deel terug te voeren op de gegevens van de gemeente Amsterdam. Hier werd het aantal coffeeshops begin 1995 ruwweg geschat op 450. Naar aanleiding van een inventarisatie medio 1995 bleek een aantal ten onrechte als coffeeshop te zijn benoemd, waarbij onduidelijk is om hoeveel het gaat. Omdat in de gemeentelijke stukken en tijdens de gevoerde telefoongesprekken wordt uitgegaan van 450 begin 1995 en 350 coffeeshops eind 1996, worden deze aantallen ook in deze quick scan gehanteerd. De gemeente Rotterdam geeft voor beide meetmomenten eenzelfde, eveneens vrij grove schatting van 150 tot 200 coffeeshops. Voor de extrapolatie van het aantal coffeeshops in Nederland is het gemiddelde van 175 genomen.

De grootste afname van het aantal coffeeshops is te zien in de grotere gemeenten, gemeenten met meer dan 100.000 inwoners. In de kleine gemeenten, minder dan 20.000 inwoners, is het aantal coffeeshops tussen begin 1995 en eind 1996 gelijk gebleven. Overigens is in vijf van de zes kleine gemeenten, zowel begin 1995 als eind 1996, geen enkele coffeeshop gevestigd.

2.2 Verloop

Over het verloop van het aantal coffeeshops kan het volgende worden opgemerkt (zie tabel 3). In tien gemeenten blijkt er sprake te zijn van een afname van het aantal coffeeshops. Het gaat hierbij met name om grote(re) gemeenten. Deze vermindering heeft zich geleidelijk voltrokken tussen begin 1995 en eind 1996. Bij 19 gemeenten is geen verandering opgetreden in het totale aantal coffeeshops. In één gemeente is bekend dat er tussentijds een coffeeshop is verdwenen en zich een nieuwe heeft gevestigd. Bij één gemeente is sprake van een toename van één naar drie coffee-shops.

Tabel 3. Verloop in aantal coffeeshops

Aantal inwoners	Aantal gemeenten met afnemend aantal coffeeshops	Aantal gemeenten met onveranderd aantal coffeeshops		Aantal gemeenten met toenemend aantal coffeeshops
		wel coffeeshops	geen coffeeshops	
> 200.000	2	2	-	-
100-200.000	7	1	-	-
50-100.000	1	4	-	-
20-50.000	-	2	4	1
< 20.000	-	1	5	-
Totaal	10	10	9	1

Voor de afname van het aantal coffeeshops in de gemeenten worden door de contactpersonen de volgende redenen genoemd:

- verbod op de combinatie van alcohol en softdrugs;
- vestiging coffeeshop(s) in strijd met het bestemmingsplan;
- handhaving AHOJ-G criteria (met name verkoop van harddrugs);
- vrijwillig/spontaan.

De afname van circa 100 coffeeshops in Amsterdam is in paragraaf 2.1 al toegelicht. In Groningen is het aantal coffeeshops teruggelopen van 35 naar 14. Deze vermindering is vooral veroorzaakt doordat exploitanten van coffeeshops een keuze hebben moeten maken tussen het verkopen van alcohol en cannabis. In Arnhem is één van de

redenen voor de terugloop van het aantal coffeeshops van 30 naar 22 het feit dat de gemeente een aantal panden waarin coffeeshops gevestigd waren, in het kader van stadsvernieuwing heeft aangekocht. Deze coffeeshops hebben zich daarna niet elders in de gemeente gevestigd.

2.3 Beleid

In 22 van de 30 gemeenten uit de steekproef heeft men expliciet een beleidsnota inzake coffeeshops opgesteld. Elf hebben dit vóór 1995 gedaan, acht in 1995 en drie in 1996. In vijf gemeenten zijn ten aanzien van de verkoop van cannabis afspraken gemaakt die in de APV (Algemene Plaatselijke Verordening) of in het driehoeks-overleg zijn vastgelegd. In drie gemeenten is er geen sprake van een bepaalde vorm van beleid met betrekking tot coffeeshops.

Tabel 4. Beleid inzake coffeeshops

Aantal inwoners	Aantal gemeenten met coffeeshopbeleid	Aantal gemeenten zonder coffeeshopbeleid
> 200.000	3	1
100-200.000	8	-
50-100.000	5	-
20-50.000	7	-
< 20.000	4	2
Totaal	27	3

In alle gemeenten waar sprake is van een specifiek beleid ten aanzien van coffeeshops, zijn ook bepalingen opgenomen met betrekking tot de regulering van het aantal coffeeshops. In grote lijnen hebben de verschillende varianten de volgende kenmerken. Bij de hantering van een maximum-stelsel of een nul-optie worden duidelijke streefgetallen genoemd. In het eerste geval wordt het aantal coffeeshops tot een bepaald maximum toegestaan. In het tweede geval wordt geen enkele coffeeshop toegestaan. In het geval van bevrozing worden geen nieuwe coffeeshops in de gemeente getolereerd. Bij uitsterving geldt tevens dat geen wisseling van exploitanten kan plaatsvinden. Wanneer sprake is van ontmoediging wordt geprobeerd door middel van het stellen van voorwaarden nieuwe coffeeshops niet automatisch toe te laten.

Vermindering, tenslotte, is er op gericht het aantal coffeeshops terug te dringen, zonder dat streefgetallen genoemd worden.

Tabel 5. Vormen van beleid

Aantal gemeenten	
Maximumstelsel	12
Nulbeleid of Nul-optie	7
Vermindering	3
Uitsterving	2
Ontmoediging	2
Bevriezing	1
Totaal	27

Tabel 5 laat zien dat in 12 gemeenten een in het beleid vastgesteld maximum-stelsel wordt gehanteerd. In drie gemeenten wordt een nulbeleid gevoerd, terwijl in vier gemeenten een nul-optie in de APV is opgenomen of in het driehoeksoverleg is vastgesteld. Drie gemeenten kennen een verminderingsbeleid en in twee gemeenten is er sprake van een uitsterfbeleid. Eén gemeente heeft bevriezing van het huidige aantal coffeeshops als beleid. Eveneens één gemeente heeft een ontmoedigingsbeleid zonder dat over concrete aantallen wordt gesproken. In één gemeente is een ontmoediging in de APV opgenomen. Tenslotte kan worden opgemerkt dat in drie gemeenten niets ten aanzien van aantallen coffeeshops is afgesproken of vastgelegd. Het gaat hierbij om twee gemeenten met minder dan 20.000 inwoners en de gemeente Rotterdam.

2.4 Voornemens

In 14 van de 30 gemeenten heeft men momenteel geen voornemens het huidige beleid te veranderen, waarvan twee geen enkele vorm van beleid inzake coffeeshops hebben (tabel 6). Van de overige 16 gemeenten hebben zeven duidelijke plannen om het beleid te veranderen, terwijl negen gemeenten eerst een evaluatie afwachten. Afhankelijk van de resultaten zal het beleid vervolgens al dan niet worden aangepast.

Tabel 6. Voornemens onderverdeeld naar wel of geen beleid

	Wel beleid	Geen beleid	Totaal
Wel voornemens	6	1	7
Geen voornemens	12	2	14
Evaluatie	9	-	9
Totaal	27	3	30

Van de drie gemeenten die momenteel geen specifiek beleid hebben inzake coffeeshops heeft één gemeente wel plannen om het aantal te reguleren, namelijk Rotterdam. Deze gemeente wil in 1997 een ontmoedigingsbeleid gaan voeren. Nieuw te vestigen coffeeshops zullen dan aan bepaalde voorwaarden moeten voldoen. Deze plannen zijn overigens nog niet formeel vastgelegd.

Van de gemeenten waar al wel sprake is van een bepaalde vorm van beleid worden in de volgende drie gevallen momenteel concrete plannen ontwikkeld met betrekking tot het aanpassen van het huidige beleid. De gemeente Den Haag heeft als huidig beleid dat nieuwe exploitanten moeten kiezen tussen de verkoop van alcohol en softdrugs. Voor 1997 heeft men het idee om bestaande exploitanten ook voor deze keuze te stellen. De gemeente Amsterdam heeft plannen om met ingang van 1 januari 1997 een vergunningen-stelsel in te voeren. Voorwaarden waaraan coffeeshops dan zullen moeten voldoen zijn onder andere: het naleven van de AHOJ-G criteria, het karakter van horeca hebben en een verbod op de gecombineerde verkoop van cannabis en alcohol. De gemeente Dronten hanteert momenteel een in het driehoeksoverleg afgesproken nul-optie. Het is de bedoeling de nul-optie vast te leggen in een gemeentelijke beleidsnota, waaraan op dit moment wordt gewerkt. Daarnaast is een drietal gemeenten momenteel bezig met een aanscherping of nadere onderbouwing van het huidige beleid.

3. CONCLUSIES

In deze quick scan is nagegaan welke ontwikkeling zich in de afgelopen twee jaar (1995 en 1996) heeft voorgedaan in het aantal coffeeshops in Nederland. Er is aandacht besteed aan het verloop van het aantal coffeeshops, recente beleidsnota's en politieke voornemens inzake (aantallen) coffeeshops.

In het aantal coffeeshops is een afname te constateren van 167 (van 1460 naar 1293), een vermindering met ruim 11%. Deze afname komt grotendeels voor rekening van de grote(re) gemeenten, waarbij met name Amsterdam in belangrijke mate bijdraagt aan de afname. In de meeste gemeenten zijn de veranderingen over het algemeen geleidelijk verlopen.

In bijna alle kleine gemeenten, minder dan 20.000 inwoners, is er geen sprake van verandering in het aantal coffeeshops. Zij hebben namelijk zowel begin 1995 als eind 1996 geen enkele coffeeshop.

In veruit de meeste gemeenten wordt op de een of andere manier beleid gevoerd ten aanzien van coffeeshops. In 19 van de 30 onderzochte gemeenten zijn streefgetallen vastgelegd met betrekking tot het aantal coffeeshops, hetzij via een maximum-stelsel, hetzij via een nulbeleid of een nul-optie.

Eén van de drie gemeenten, die momenteel geen officieel vastgesteld beleid hanteren, heeft wel beleidsvoornemens. Deze gemeente, Rotterdam, wil in 1997 een ontmoedigingsbeleid gaan voeren waarbij de vestiging van coffeeshops alleen wordt toegestaan indien aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan.

De gemeenten waar al wel sprake is van een beleid met betrekking tot coffeeshops hebben over het algemeen het voornemen het huidige beleid te handhaven dan wel te evalueren. Afhankelijk van de resultaten hiervan zal het beleid vervolgens al dan niet worden aangepast.

BIJLAGE OVERZICHT STEEKPROEF

Provincie	Gemeente	Inwo- ners	Aantal cof- feeshops begin 1995	Aantal coffee- shops eind 1996	Beleid (gegevens van eind 1996)	Waterbed (verplaat- sing)
Groningen	Groningen	170.748	35	14	Uitsterving + Centrum	-
	Delfzijl*	30.750	1	3	Maximum: 1	-
Friesland	Heerenveen	39.257	5	5	Maximum: 4	-
	Harlingen	15.172	1	1	Geen beleid	-
Drenthe	Emmen*	93.695	4	4	Maximum: 3	-
	Roden	18.734	0	0	Nulbeleid	-
Overijssel	Enschede*	147.924	21	20	Vermindering	-
	Zwolle	100.196	6	5	Maximum: 6	Kampen
	Kampen	32.559	0	0	Nul-optie	Zwolle
Flevoland	Dronten	29.786	0	0	Nul-optie	-
Gelderland	Apeldoorn	149.904	8	5	Maximum: 6	-
	Arnhem*	134.499	30	22	Vermindering	-
	Groenlo*	9.013	0	0	APV (ont- moediging)	-
Utrecht	Utrecht	235.357	21	21	Ontmoediging	-
	Bunschoten	19.125	0	0	Geen beleid	-
Noord-Hol- land	Amsterdam	722.245	450	350	Bevriezing	-
	Haarlem	148.947	19	16	Maximum: 15	-
	Den Helder	60.861	5	5	Maximum: 4	-
Zuid-Holland	Rotterdam	599.414	150-200	150-200	Geen beleid	-
	Den Haag	442.105	103	89	Bevriezing + Maximum centrum: 25	-
	Zoetermeer	105.126	1	1	Maximum: 1	-
	Katwijk	40.664	0	0	Nul-optie	-
Zeeland	Terneuzen*	35.391	2	2	Maximum: 2	Hulst
	Hulst*	18.865	0	0	Nulbeleid	Terneuzen
Noord-Bra- bant	Tilburg*	164.144	16	15	Uitsterving	-
	Den Bosch	96.438	6	6	Vermindering	-
	Boxmeer	20.208	0	0	Nul-optie	-
Limburg	Heerlen*	96.314	6	5	Maximum: 5	-
	Venlo*	65.182	5	5	Maximum: 5	-
	Vaals*	10.996	0	0	Nulbeleid	-

* grensgemeente

I N T R A V A L

Gespecialiseerd in sociaal-wetenschappelijk onderzoek en advies. Belangrijke werkterreinen zijn: drugs, gokken en verslaving, criminaliteit en overlast, jongeren en leefsituaties.

Kenmerkend voor de werkwijze is een multi-disciplinaire aanpak. Veelal wordt samengewerkt met universiteiten.

De onafhankelijke onderzoeks- en advieswerkzaamheden worden uitgevoerd voor zowel overheidsinstellingen als particuliere organisaties.

Groningen

Postbus 1781
9701 BT Groningen
Nieuwe Boteringestraat 96
Telefoon (050) 313 40 52
Fax (050) 321 75 26

Rotterdam

's-Gravendijkwal 1 A
3021 EA Rotterdam
Telefoon (010) 425 92 12
Fax (010) 476 83 76

E-mail: intraval@pi.net

I N T R A V A L
bureau voor onderzoek & advies